

Symposium Unesco Man & Biosphere

d.d. 05-02-2021

Vragen, antwoorden, koppelkansen, ideeën en tips

Tijdens het Man & Biosphere symposium van 5 februari jl. zijn diverse vragen gesteld over de kandidatuur van 'Unesco Biosfeer Waddenkust' en beantwoord in de uitzending. Ook zijn via de chatfunctie veel ideeën, koppelkansen en tips aangegeven. Hier zijn we erg blij mee. Ook met de complimenten trouwens.

Met dit document doen we een poging om zoveel mogelijk antwoorden en reacties te geven. Voor zover het betrekking heeft op het onderwerp Man & Biosphere. Hier en daar verpakken we soortgelijke vragen onder één noemer. Niet alle vragen zijn letterlijk meegenomen, maar de antwoorden zijn wel allemaal verwerkt. Daarnaast verwijzen we graag naar de toelichting en de presentaties op de website van Holwerd aan Zee en naar de officiële site van Unesco Nederland.

<https://www.unesco.nl/nl/publicatie/unesco-gebieden/unesco-gebieden-voor-een-duurzame-toekomst>

Wat is de meerwaarde van een Unesco Biosfeer status

Indien het Unesco-label 'Biosfeer Waddenkust' verkregen wordt, levert dat nog financiële voordelen op?

Helaas is dat niet direct het geval. Gebieden krijgen geen financiering van Unesco of de Nederlandse overheid voor hun biosfeergebied. Maar het Unesco-keurmerk helpt vaak bij subsidieaanvragen en andere manieren om financiering te verwerven.

Meerwaarde Biosfeer-label

De meerwaarde van een Biosfeer-gebied kan ook uitgedrukt worden in de samenwerking in een Biosfeer-gebied. Het 'MAB-programma' bevordert het samenkomen van 'mens' en 'natuur'. Dit gebeurt in een netwerk van 700+ Biosfeer-gebieden wereldwijd (het MAB-netwerk).

Aantrekkingskracht op de doelgroep

Het Unesco label kent ook een aantrekkingskracht op de toeristische doelgroep voor de Waddenkust: de duurzame kwaliteitstoerist. "Slow tourism". Mensen die waarde hechten aan de rust, ruimte, openheid, vergezichten en een gezonde omgeving en tegelijk op zoek zijn naar een authentieke Waddenbeleving: fietsen, wandelen, wadlopen, kanovaren, suppen, birdwatching etc. Ervaringen van (nieuwe) recreatieondernemers in het gebied levert het beeld op dat dit niet alleen 60plussers zijn, maar vooral ook veel jonge gezinnen uit de Randstad en Duitsland, België.

Rust en ruimte vs. massatoerisme

In hoeverre is er nagedacht over een belangrijk kenmerk van het gebied: rust en ruimte? Het gaat nu vooral over groter en groei.

Dit is juist de reden om o.a. via het Biosfeer-label te sturen op de duurzame toerist die het gebied bezoekt vanwege en met respect voor het gebied. Op deze manier kan massatoerisme worden voorkomen.

Wie vult de aanvraag in voor nominatie en wie bepaalt de inhoud?

Voorwaarden

Wat is de belangrijkste uitdaging voor jullie nu om aan de voorwaarden te voldoen? Of voldoen jullie al aan alle voorwaarden?

Uit overleg met Unesco hebben we gemerkt dat het gebied zoals het nu is, en de samenwerking die vanuit de spin-off van Holwerd aan Zee op gang is gekomen met de boeren, de natuurbeheerders, de buurdorpen, Dokkum Vestingstad van 't wad, het onderwijs etc. al een heel eind op weg is om in het Biosfeer programma te passen.

Duurzaam ontwikkelperspectief

De komende verkenning zal ook in het teken staan om samen het ontwikkelperspectief te bepalen. Bijvoorbeeld, zoals gevraagd, zou dat ook kunnen gaan om het terugbrengen van CO2 uitstoot. Bijvoorbeeld via het benutten van slib en de aanleg van nieuwe kwelders (kwelders leggen veel meer CO2 vast dan bossen). Experimenten met zouttolerante teelt binnen- en buitendijks, waterbuffering, kwelderontwikkeling, slib als kans etc. Het gebied bepaalt tijdens de verkenning hoe het aan dit soort plussen wil werken. Er wordt dus niks vanuit Unesco opgelegd of gestuurd via een pakket van hulpmiddelen.

Bestuur (governance)

Hoe ziet de 'governance' (bestuur) eruit van een Biosfeer-gebied?

Welnu, het bestuur van een biosfeer-gebied is lokaal en participatief. Dus lokale/regionale betrokkenen beheren het Unesco biosfeergebied, met inspraak van inwoners, ondernemers, organisaties, bestuurders, terreinbeheerders. In de praktijk kan dat bijvoorbeeld in de vorm van een werkgroep een Kernteam of stuurgroep uit het gebied. Daarnaast komt een rechtsvorm in beeld. Uit de verkenning die de kwartiermakers hebben ingezet, zal straks blijken hoe het bestuur van het Biosfeer-gebied Waddenkust eruit komt te zien. Voorlopig zetten de vertegenwoordigers van de dorpen en Dokkum samen met de kwartiermakers Marco Verbeek en Jan Zijlstra de lijnen uit.

De aanvrager

Tijdens het symposium is vaak om bevestiging gevraagd of het gebied zelf uiteindelijk de aanvraag indient. Of dat het door een overheid moet worden gedaan. Unesco bevestigt dat de aanvraag uit de regio zelf komt. Dus vanuit de 'Mienskip' zelf. Vaak zijn dit de lokale overheden (gemeenten) of terreinbeheerders (zoals Staatsbosbeheer) in afstemming met organisaties, ondernemers etc. Als de aanvraag wordt toegewezen, ligt het beheer van het Unesco biosfeergebied ook bij de regio/het gebied.

Gebiedscoöperatie

In die zin is een biosfeer enigszins te vergelijken met een gebiedscoöperatie. Al is een coöperatie officieel een vereniging en kan een Biosfeer-gebied ook een andere rechtsvorm hebben. De coöperatieve gedachte zit in ieder geval ook in de wereldwijde netwerk van Biosfeer-gebieden. De Unesco-familie die gekenmerkt wordt door de waarden van de Verenigde Naties. De 700+gebieden wereldwijd wisselen ook onderling kennis en ervaring uit. Dus lokale gebieden wereldwijd verbonden.

Biosfeer zonder extra restricties of aanvullend en afwijkend landbouwbeleid

Mogen we ervan uitgaan dat er voor dit gebied geen aanvullend of afwijkend (landbouw)beleid komt t.o.v. het landelijke?

Unesco Nederland bevestigt dat er geen aanvullend of afwijkend (landbouw)beleid komt. Dit geldt ook voor het bouwen van stallen e.d. Het wordt in elk geval niet van bovenaf bepaald door Unesco of de Nederlandse overheid. De regio kan wel toewerken naar een bepaald streefbeeld, en maakt daar zelf afspraken over met betrokken stakeholders. Het belang van de agrarische sector (akkerbouw en veehouderij) is hierbij van groot belang.

Biodiversiteit

Is bio-divers landschap een voorwaarde voor biosfeer-status? Hoe verbind je dat met landbouw ontwikkeling van de boer, en de burger als voedselconsument.

Een bio-divers landschap is geen harde voorwaarde, maar het versterken van de lokale biodiversiteit is wel een doel van biosfeergebieden. Een bio-divers landschap en natuur inclusieve landbouw kunnen daaraan bijdragen. Tijdens het symposium werd door Kees de Pater van Vogelbescherming Nederland benadrukt dat biodiversiteit ook versterkt kan worden door het versterken van 'gebiedseigen natuur'. Boeren in het gebied hebben hier intussen al veel ervaring mee. Daarnaast ligt de verbinding voor de hand tussen consument (en toerist) en streekproducten uit het Waddengebied. Voorbeeld is het uitgebreide aanbod van streekproducten in de supermarkt van Holwerd en horeca met streekproducten op de kaart. Ook zijn voorbeelden te vinden in andere Biosfeergebieden, zoals Maasheggen.

Jacht

T.a.v. jacht en bijv. landbouw zie je dat mensen uit de Randstad anders aankijken tegen de landelijke gebieden dan bewoners. Heeft Randstad ook meepraatrecht?

Ook ten aanzien van dit onderwerp geldt dat ook hier het gebied bepaalt wat de agenda is en wat de afspraken zijn. Unesco Nederland heeft tijdens het symposium benadrukt dat de jacht ook een functie vervult om schade aan landbouw te voorkomen. "Jacht is zeker niet per definitie verboden", aldus Unesco. De kwartiermakers gaan ervan uit dat het gebied en de huidige gebruiksmogelijkheden blijven.

Gaswinning Blija en Ternaard en geluidsoverlast vliegbasis

Hoe verhoudt de gaswinning zich tot biosfeerreservaat? Dit is een onderwerp dat in de verkenning aan de orde kan komen. Op dit moment is een gebiedsproces gaande dat ervanuit gaat dat we naar gas zal worden geboord. Als dat daadwerkelijk gebeurt, hoeft dat geen belemmering te zijn voor de Biosfeer-status. Er zijn meer Biosfeergebieden waar grondstoffen worden gewonnen (voorbeeld is Nordhordland in Noorwegen). Ook het onderwerp geluidsoverlast door straaljagers boven het Wad kan een item worden waar het gebied iets van vindt. Al ligt het voor de hand dat dit soort onderwerpen eerder al wordt opgepakt door andere belangenorganisaties actief in het Waddengebied.

Volgens Unesco gaat het bij Unesco biosfeergebieden niet per se om behoud en bescherming maar het biedt juist een platform om met tegengestelde of conflicterende belangen om te gaan en daar op lokaal niveau mee op een toekomstbestendige manier om te gaan.

Begrenzing

Veel vragen gaan over de begrenzing en deelname van andere dorpen, Ameland, Lauwersmeergebied tot de hele Waddenkust aan toe. Volgens sommige deelnemers is bigger automatisch better.

Wat is de reden om de voorgestelde regio te begrenzen tot de Friese regio, ipv de hele Fries-Groningse waddenkust?

Het antwoord hierop is dat we beginnen vanuit het vliegwieleffect van Holwerd aan Zee en de dorpen die de samenwerking hebben gezocht. Door de kust te verbinden met Dokkum ontstaat er van onderop een gebied waar we als basis mee aan de slag gaan. Wanneer het gebied vanaf begin te groot gemaakt wordt, ontstaat er een veel grotere opgave om alles en iedereen met elkaar te verbinden en het verleden heeft al diverse keren aangetoond dat het daar misgaat. Dan is er wel een gebied aangewezen (top-down) maar blijkt dat er geen draagvlak is. Dat is nu wel het geval en de verkenning moet uitwijzen hoe nu verder. Of andere dorpen onderdeel moeten worden etc. Unesco heeft het belang van deze werkwijze onderstreept.

Zonering

In andere biosfeerreservaten is sprake/voorwaarde van 1 volledig beschermd en afgeschermd kernzone (geen activiteiten) met bufferzones. Hier ook?

Daar kan in dit Biosfeer-gebied ook sprake van zijn in de vorm van een deel van de Waddenzee. Vergelijkbaar met het Duitse Biosfeer-gebied Niedersächsisches Wattenmeer. Ook daar is de transitiezone landinwaarts, vergelijkbaar bij kandidaat Unesco Biosfeer Waddenkust. Al ligt het niet voor de hand dat er voor de Waddenzee een strenger regime zal gelden dan het huidige.

Volgens Unesco kunnen de in het gebied aanwezige Natura2000 gebieden gelden als kernzone. Ook hoeft de kernzone niet per se 1 aaneensluitend gebied te zijn maar mag ook uit losse stukken bestaan (mozaïek, lapjesdeken). Biosfeergebieden leunen op reeds aanwezige bescherming statussen. Dus de regels voor Natura2000 zijn dan ook voor de kernzones van het biosfeergebied van toepassing, maar er komen geen extra beschermingsvereisten bij.

Nieuwe natuur

Het is niet direct noodzakelijk dat er naast de nieuwe natuur van Holwerd aan Zee nieuwe natuurgebieden worden toegevoegd aan het Biosfeergebied. Wel kan er bijvoorbeeld worden gewerkt aan 'gebiedseigen natuur' of door de Holwerter Feart als groenblauwe verbinding ecologisch op te plussen. Het gebied ziet natuur als waardevol element, waar, net als de economische ontwikkeling, een plus op kan. Maar dan wel in balans.

Ameland

Eerder was er sprake dat Ameland ook deel zou uitmaken van dit MAB-initiatief. Is dat nog steeds het doel (op termijn)?

Dat is op dit moment niet het doel. De blik is landinwaarts gericht, met een deel van de Friese Waddenkust. Waar het kandidaat Biosfeer-gebied wel nadrukkelijk naar op zoek is, dat is de verbinding met het eiland. Die verbinding kan echter ook via andere (samenwerkings)wegen tot stand komen. Via ondernemers, arrangementen en natuurbeheerders, bijvoorbeeld.

Over en in vergelijking tot andere Unesco-gebieden

De methodiek van het MAB is ook bruikbaar voor stedelijke gebieden. Ik vermoed dat een aantal steden of delen ervan het statuut van MAB hebben.

Dat klopt, er zijn ook stedelijke gebieden die op zoek zijn naar een evenwichtige aansluiting met de natuur. Onder andere de baai van Dublin, een gebied met een stedelijk karakter, is een Unesco biosfeer-gebied.

Het is nu al een Unesco werelderfgoed-gebied. Wat is het verschil tussen beide? Aan welke voorwaarden moet een gebied voldoen?

Het klopt dat de Waddenzee Werelderfgoed is. Dit gaat over het water, de kwelders, de zandbanken etc. Puur natuur en het gebied is in de eerste plaats gericht op behoud en bescherming. Hier gelden ook strikte beschermingsregels. Biosfeergebieden zijn gebieden waar ook mensen wonen, werken en recreëren. Dynamisch en toekomstgericht, waarbij het vooral om ontwikkelen gaat, op een duurzame en harmonieuze wijze. Kortom: Biosfeergebieden werken aan een duurzame vorm van ontwikkeling, waar natuurbehoud en wonen, leven, landbouw en werken hand in hand gaan. Biosfeer-gebieden stellen eigen 'regels' op, gebaseerd op lokale behoeften, terwijl Werelderfgoed meer van 'bovenaf' wordt beheerd en beschermd, aldus Unesco Nederland.

Geo-park

Het gebied ziet de meerwaarde van een Biosfeer-status. Andere vorm zoals een Geo-park is meer van toepassing op gebieden die zich erg richten op de geologische geschiedenis van een gebied. Dit Waddenkustgebied is ook erg gefocust op de identiteit, de manier waarop de Waddenzee het landschap heeft gevormd maar ook vooral op hoe de gebruikers het gebied hebben gemaakt tot wat het nu is.

Wat vindt het Rijk

Wat vindt de Rijksoverheid van dit initiatief nu de Waddenzee sinds 2018 geen MAB-gebied meer is? Het gebied heeft een paar jaar geleden ook met het verantwoordelijke ministerie overleg gehad. Het ministerie is vanaf begin voorstander van dit kandidaat Unesco Biosfeer-gebied. Ook nu is er een link tussen Unesco Den Haag en het ministerie van het verantwoordelijke ministerie LNV.

Voor een uitleg over het verschil tussen Unesco werelderfgoed en Unesco biosfeergebieden, verwijst Unesco naar de Unesco gebiedenfolder van de Nederlandse Unesco Commissie:
<https://www.unesco.nl/nl/publicatie/unesco-gebieden/unesco-gebieden-voor-een-duurzame-toekomst>

Tips en ideeën en koppelkansen

Maakt educatie en bewustwording deel uit van programma/ voorwaarden? In dat geval zijn linken met IVN Natuureducatie - ook in Waddengebied actief - eenvoudig te leggen. Onderzoek en educatie is een belangrijk doel van biosfeergebieden. Biosfeergebieden worden ook wel 'living labs' genoemd - plekken waar voor onderzoek en onderwijs naar natuur, ecologie, biodiversiteit, sociaaleconomische ontwikkeling, duurzaam toerisme, landbouw etc. In de aanvraag en nominatie moet je dit goed voor het voetlicht kunnen brengen. Op dit moment kent Holwerd aan Zee een actieve inzet om de basisscholen te betrekken bij het gebied. Bewustwording begint ook zeker bij BO en VO. Het betrekken van de basisscholen is een samenwerking tussen Holwerd aan Zee, Staatsbosbeheer en Natuur- en Milieu Educatie Centrum De Klyster. Ook de Werelderfgoedgidsen dragen hieraan bij. Desalniettemin kennen we de ervaringen en de mensen van IVN in andere Friese nationale parken, en hier zal in de verkenning zeker naar gekeken worden omdat er inderdaad vergelijk valt te trekken met Nationale Parken. Alleen is dit kandidaat Unesco Biosfeer gebied van plan om het anders te organiseren. Immers, het gebied is geen N2000 met een beheerplan en grote nadruk op natuurbescherming.

Dark Sky / Koppeling met Programma Donkerte van de Wadden

Op dit moment loopt een verkenning naar de kansen van het IDA Dark Sky Community label voor het Biosfeergebied. Studenten van NHL/Stenden hebben hiervoor eerste resultaten opgeleverd die om een vervolg vragen.

Andere tips

Deze MAB-aanvraag kan leiden tot betere doelrealisatie N2000 (nu slechts 40% vogeldoelen). WVG-FFF - lokale vogeltellers willen zeker mee ondersteunen.

Leer van andere gebieden zoals onze nationale landschappen, o.a. Noardlike Fryske Walden.

Houd vooral Nationale Parken Nieuwe Stijl in de gaten waarbij verbinding, Lauwersmeer, Schiermonnikoog, Texel én Waddenzee wordt gezocht.

Kans: tijdens Nationale Landschaps Triennale 2023 (langs de Waddendijk). Komt eraan!

Maak vooral gebruik van de onbekende verhalen uit het verleden van het gebied. Het verleden is bijna net zo onbekend als de toekomst.

Dijkversterking (KLM)

Gevraagd is naar hoe we de koppeling met de dijkverzwaring zien.

De dijkverzwaring en de koppeling met de klei die beschikbaar komt door Holwerd aan Zee is een moment om aan te grijpen om vanuit het gebied in te zetten op een brede groene brede dijk. Met natuur en recreatieve functie.

Green Deal

Ziet u mogelijkheden voor het gebied om in aanmerking te komen voor financiering vanuit een Green Deal?

Diederik Samson heeft hier positief op geantwoord door te wijzen op de bijdrage vanuit Brussel voor Nederland: 5,6 miljard euro. Met de tip om vooral "als een bok op de haverkist" aansluiting te zoeken. Samson ziet dit als enorme kans voor de nabije toekomst.

https://www.youtube.com/watch?v=ft_uhsFoYQo

Aanvullende informatie op www.holwerdaanzee.nl

Aanvullende info en de presentaties zijn te vinden op de website van Holwerd aan Zee. Via deze site is ook het hele symposium terug te zien.

